

”Älyn pitää saada olla täysin vapaa, etsimässä tarkoituksia omalla yksinkertaisella ilollaan. Sitä vastoin tunteellinen äly on hyvin vastenmielinen, typerä, ja sen se perkele on tunnustettava.”

Ristiriita on totta

Runoilija ja opettaja Risto Ahdin runouskäsityksessä kohtaavat kolminainen ihminen, hetken pyhittäminen sekä sanoiksi maksoittuneet ristiriidat. Runous on filosofian elävää kritiikkiä ja filosofia runouden. Järjen varvasta lyötäköön vasaralla. Mutta ennen kaikkea: alkaakseen ymmärtää kirjoitettua, on ensin tultava ei-keneksikään.

”En piittaa runoudesta tuon taivaallista,” runoilija Risto Ahti toteaa.

”Kyse on täydestä ilmaisusta. Jos kestää, ettei kirkolla ole kattoa, on runoilija.”

Ahti on opettanut 20 vuotta kirjoittamista sadalle ihmiselle vuodessa.

”Vuosikausia olen etsinyt, mitä kielellä voidaan tehdä ajattelevan, tuntevan ja aistivan ihmisen kanssa.”

”Ihmiset ilmaisevat itsensä tahallaan väärin, eivätkä he huomaa sitä. Kun ihminen alkaa päästä itseään lähemmäs, useat alkavat perääntyä. Silloin ihminen huomaa ensimmäisen kerran, että maailmassa on asioita joita ei voi käyttää. Asioita, jotka ovat vain.”

Taiteen tarkoitus on ilmaista tosi, mutta ei totuutta.

”On kyllä olemassa tuomareita ja asianajajia, mutta taiteilijan on myönnettävä ja tunnustettava, paljastettava. Taiteilijan tunnustuksen varaan rakentuu koko muu oikeuslaitos.”

Sopusoinnun etsintä orjuuttaa

Ahdista pyrkimys sopusointuun on ensimmäinen virhe.

”Harmonia estää meitä muuttumasta. Ratkaisematomat ristiriidat on pidettävä hengissä ja ratkaisematomina.”

”Jos hylkää harjoitusradan, jossa sydämen kestävyys lisääntyy, ja jos yrittää päästä ajattelussaan helppoon tilaan, on auttamatta hukassa.”

Lähtökohta on pikemminkin yhteensopimattomuudessa.

”Vaunut nähdään kuin ne haluaisivat olla hevosen perässä ja hevonen ikään kuin se vetäisi vaunuja mielellään. Todellisuudessa hevonen vihaa vaunuja ja vaunut vihaavat hevosta. Ajuri vihaa molempia. Silti vaunut liikkuvat.”

Harmonia tulee jos tahtoo.

”Kerran kun harmonia todella ilmestyy, sitä täytyy hämmästellä ja todella. Mutta jos sen tekemällä tekee ja etsimällä etsii, huomaa pian, että on hirveästi orjuuttanut ja ehdollistanut muita.”

Tavoitteena on teksti, joka on yhtä täynnä ristiriitoja kuin todellisuus.

”On kysyttävä William Blaken tavoin vaimolta, että saisinko mennä tuon tytön kanssa sänkyyn, kun se on niin ihana. Tavallisesti ei nähdä sitä, että asiat ovat ratkeamattomassa ristiriidassa, että elämä on tolkutonta. Silloin minä sanon, että antaa sen olla tolkutonta, mutta

tolkuttomuutta ei saa sekoittaa eikä toisaalta ratkaista.”

”Turhaa on sanoa, että jokin on kauhea ristiriita, vaan että tämän on totta.”

Metafora unohtaa kolmannen

Runouden tulkinnassa metaforaa käytetään harmonisoijana ja nimilappuna kielen outoudelle.

”Metaforasta puuttuu kolmas tekijä, yleensä siinä vain kaksi asiaa asetetaan yhteen. Metafora on mahdollinen vain tietyssä tilanteessa ja paikassa.”

”Jos on käytettävä metaforaa, täytyy näyttää mistä se syntyy ja miten.”

Harmonian pysähtyneisyyttä vastaan asettuu ajattelu tulemisen tilassa.

”Henkinen muuttuu koko ajan hengelliseksi, pyhittäminen muuttuu pyhäksi, ideat muuttuvat pakoiksi ja tuomioiksi.”

”Älyn pitää saada olla täysin vapaa, etsimässä tarkoituksia omalla yksinkertaisella ilollaan. Sitä vastoin tunteellinen äly on hyvin vastenmielinen, typerä, ja sen se perkele on tunnustettava.”

Vasaralla filosofia

Ahdista runolle on nykyisellään annettu väärä rooli.

”Kaikki tietävät, että filosofinen runous on kestävä, mutta sitä ei ole Suomessa oikeastaan lainkaan. Samaan aikaan yhä suurempi joukko tietää, miten sanoja voi käyttää ja miten niillä saavuttaa suosiota.”

Silta runouden ja filosofian välillä on molempiin suuntiin poikki.

”En lähtisi logiikkaa ja wittgensteineja vastaan, sitä vastoin vaatisin runoilijoita ottamaan enemmän korkeutta.”

”Filosofiassa sen sijaan toisinaan inhottaa, että vaikka filosofille antaa vasaran käteen, hän ei saa lyötyä naulaa puuhun.”

Järjen puhtaus johtaa harhaan.

”Jos filosofi sanoo, että mikään ei minua hetkauta, se pitää paikkansa, mutta kun häntä lyö vasaralla varpaseen, hän unohtaa kaiken filosofiansa.”

”Lukutaidon voisi kieltää”

Kieli ei kuitenkaan tarjoudu kirjoittajalle itsestään.

”Jos kielellä todella halutaan kuvata todellista, on

tehtävä todella paljon työtä sen uudelleen rakentamiseksi.”

”Se mitä pitää totena älyllisenä, tunteellisenä ja aistisena, on kirjoitettava samaan lauseeseen. Muuten siirrytään vain metaforasta metaforaan.”

Ennen jouduttiin sentään tekemään vaivalloisesti kuvia.

”Nyt sanoja joutuvat uskomaan kaikki.”

”Kun poikani oli kolmen, hän sanoi bussissa: ’Isä on tapahtunut kauheita! En enää voi valita mitä luen, ymmärrän kaiken.’”

Sanat tulevat ihmisten päälle, ilman että haluavat ymmärtää. Kieltä jaksaa harva kuunnella.

”On tavattoman vaikeaa on ymmärtää sitä mitä on kirjoitettu, ja siinä mennään hirveästi oikoteitä.”

”Ehkä pitäisi kieltää lukeminen ja lukutaito kokonaan. Tai antaa se vain sellaisten käsiin, jotka haluavat jotakin tajuta ja ymmärtää.”

Muistaa aika, pyhittää hetki

Suomessa runous on käsitetty Ahdin mukaan kovin vajavaisesti.

”Filosofian puute suomalaisessa runoudessa näkyy erittäin selvästi. Luulen, että se johtuu tsaari Nikolai II:n laista, jonka mukaan vain uskonnollinen kirjallisuus voitiin hyväksyä.”

Liiallinen lyyrisyys on ollut pitkään suomalaisen runouden taakka.

”Tämän maan runoudessa ei 1960-luvulle asti tuotettu älyllisesti kiinnostavaa materiaalia, ei niin mitään.”

”Jollain Leinollakin on muutama kelpo runo, mutta enimmäkseen se on vain tunteikasta, eli äly ja aistit puuttuvat.”

Lyyrisyyden ohella ajantaju on toinen suomalaisen runouden sokea piste.

”Suomen kielessä meillä on tavattoman monipuolinen aikäkäsitys. Eteen taakse, ajan kielellistä avaruutta riittää joka puolelle.”

”Siitä huolimatta meillä on hyvin vähän nyt-kirjoitettua. Hetken kirjoittaminen on tärkeää; ajan hetkellisyys, tunteen ikuisuus ja merkityksen läpäisevyys. Näissä kolmessa yhtyvät korkeus ja hurjuus, ja niiden kirjoittamiseen riittää ’kello kuusi eräänä maanantai-iltana.’”

Ajan muistajia ei ole montaa.

”Meillä oikeastaan Kivi on ainoa, joka ei unohtanut ajan hetkellisyttä, eikä rakentanut yleisaikoja. Kun Kivi täsmentää runonsa esimerkiksi Anjanpellon markkinoille, se on täsmällistä ja kohdakkasta.”

Ajan suhteen on kehitettävä pyhittämisen kykyä.

”Jos kävelen tästä takapihalle, sen pitää olla ikuinen tapahtuma, koska sen voi tehdä vain nyt ja kerran.”

Ei-kukaan ja ei-kukaan

”Niin kovin heppoisesti sanotaan, että tuossa on yksi ja tuossa toinen ihminen, tajuamatta että käsitellään kahta tuntemattomien energioiden yhtälöä.”

”Emily Dickinsonilla on säkeet ’Oletko sinäkin eikukaan? Sitten meitä on kaksi.’”

Ei-kukaan on se, joka kieltäytyy olemasta joku.

”Ei-kukaan tietää ettei hänelle ole paikkaa eikä sijaa. Mutta on myös toinen ei-kukaan, joka on ei-kukaan siksi että on täysi. Siksi ettei voi olla joku. Kuin metsässä kulkeva ihminen, joka unohtaa kaiken. Ei sillä ole nimeä. Molempia ei-keitään pidetään pahoina tässä yhteiskunnassa.”

”Mutta paha on jäädä näiden ei-kenenkään välille, ja niiden välillä nimenomaan heilutaan. Jotkut kirjailijat ovat käyttäneet venäläistä rulettia ratkaistakseen tämän ongelman. Ja kuulemma, kun sen kerran tekee, rakastaa elämää todella hurjasti.”

Ei-kenenkään on jäätävä kiinni toteensa.

”Jos joku väittää löytäneensä toden, sanoo nyt olevansa vaikka marxilainen, siihen ihminen jää nalkkiin. Nalkkiin jäätyään moni ihminen aristuu ja haluaisi ymmärtää ja syleillä kaikkea.”

”Sen sijaan tahdon, että ihminen nimenomaan jää kiinni. Myöntäisi olevansa, vaikka sitten rakastunut. Ihmisen on jäätävä kiinni tullakseen vapaaksi. Mutta vaikeinta on jäädä kiinni siihen, mikä kussakin on totta.”

”Kaikki semmoinen katoaa”

”Kun viimeksi apurahoja jaettiin, sanoin, että annetaan tietty summa kirjailijoille, jotka tekevät turhaa tekstiä turhille ihmisille. Tietenkin siitä syntyi äläkkä. Mutta nyt on vain niin, että kaikki semmoinen katoaa.”

Katoamassa on myös nykyinen talousjärjestys.

”Vielä jonkin aikaa on liikaa turhaa kaikkea. Turhan vuoksi valtava määrä ihmisiä kokee turhautumista ja merkityksettömyyttä. Siksi voidaan tehdä valtavia petoksia, ilman että kukaan huomaa mitään.”

”Vielä ihmiset luottavat, että kun nyt hankkii tuommoisen ammatin, saa tällöisen toimeentulon. Ei se ole mikään lähtökohta.”

Lähtökohta on kaaoksessa.

”Syksyllä minulta ilmestyy kirja, jossa lukee: ’Kyllä ihminen kaaoksessakin toimeen tulee, mutta älkää huoliko, kaaos ei ole pitkäaikainen, kyllä rikolliset pian taas järjestäytyvät uudelleen.’”

”Uskon silti, että kaaoksen tilassa voidaan synnyttää kieltä ja filosofiaa, joka riittää taas pitkäksi aikaa.”